Petr Dorůžka, Česká republika

Modelové typy hudby z nížin i vysočin

Tento příspěvek se drží spíš té praktické stránky, k níž patří i prezentace u nás neznámé hudby, s tím, že některé z ukázek mohou nabízet i jisté možnosti pro budoucí ročníky festivalu. V případě mého loňského příspěvku, věnovanému tarantismu, takové proroctví skutečně vyšlo, neboť letos vystupuje v Náměšti jedna z citovaných skupin, Nidi d'Arac.

Pokud sledujeme souvislost charakteru hudby s jejím zeměpisným kontextem, pak je hudba z vysočiny obvykle spojována se syrovostí, autentičností, uchováním si vazby na kořeny, které jinde vymizely. Položme si tedy dvě otázky:

1) Není tato kvalita, připisovaná vysočinám, něčím obecnějším, co přetrvává i v dalších izolovanějších místech, kde jsou lidé více odkázáni sami na sebe? Konkrétně na pouštích, ostrovech, či odlehlých místech pevniny, a samozřejmě tedy i v horách?

2) A znamená to tedy, že hudba z nížin je tupá, komerční, odvozená?

Kladnou odpověď na první otázku potvrzují dobře známé argumenty. Tak například polyfonie, dříve běžná i na evropské pevnině, se zachovala především na ostrovech Korsika a Sardinie. Nejautentičtější irská hudba se hraje na těch odlehlejších místech irského ostrova. Horská údolí Transylvánie byla hudební pokladnicí pro několik generací sběratelů. Poušť Sahara je známá i jako zdroj vyhraněné, městskou civilizací nedotčené hudby.

Ohledně hudby z nížin podobná generalizace neplatí - protože vedle tupé a odvozené hudby jsou i v nížinách zřídla unikátních stylů. Zůstaňme tedy nejprve na horách a v pustinách. Má ona hudba z odlehlých končin nějakou typickou esenci, nezávislou na zeměpisných souřadnicích?

Britsko-italský hudebník, Piers Faccini, ji ve svém blogu[1] popisuje takto: "Uccio Aloisi je téměř osmdesátiletý pěstitel oliv, a i když neumí číst ani psát, zná nazpaměť všechny písně a zpívá je déle, než si kdokoli jiný pamatuje.

1) http://www.myspace.com/piersfaccini

Když jsem vstoupil do pokoje, Uccio už seděl u stolu... silně mi stiskl ruku, jeho pohled byl pronikavý, jako pohled člověka, který žije bez každodenních lží, jinými slovy bez sraček. Jasný pohled, jednoduchý a čistý jako dobrá duše.

Během několika minut odzátkovali a podávali víno a Uccio zpíval v doprovodu jednoho z členů vé kapely. Ty dva hlasy naplnily místnost, vše zastavily a slzami naplnily mé oči. Chtěl jsem zazpívat něco na oplátku, něco co lze zpívat naplno, ale tak jsem začal zpívat staré gospelové číslo, a i když Uccio vůbec nevěděl, ve kterém jazyce zpívám, připojil se ke mně, lovil rytmy, které chtěl slyšet, či slabiky, které mu přišly povědomé. Pokračovali jsme v jídle a pití a Uccio a Domenico zpívali dlouho do noci.

Miluji Uccia podobně jako Ballake Cissoka [hráč na koru z Mali], který hrál na [Farciniho albu] *Tearing Sky*, oba reprezentují cosi, po čem jsem vždycky nostalgicky toužil, ale co sám nikdy nepoznám."

Osmdesátiletý zpěvák Uccio Aloisi pochází ze Salenta v jižní Itálii, což není ani pohoří, ani ostrov, ale místo izolované. Na rozdíl od Sardinie a Korsiky se zde neudržela polyfonie, ale pohanské hudební rituály, obdoba toho, co si lidé spojují s Marokem či Indií, styl jménem pizzica, který v rámci letošního festivalu zítra uslyšíte od skupiny Nidi d'Arac, jejíž členové se s Ucciem osobně znají.

---

ukázka: Pizzica Degli Uccio
z alba *Bona Sera A Quista Casa*, Edizioni Aramirè, 2003

Když bychom ze Salenta postupovali podél pobřeží směrem na sever a zastavili bychom se až kousek před Benátkami, ocitneme se u ústí řeky Pád, podél níž se rozkládá jedna z nejúrodnějších italských oblastí, Pádská nížina. Právě zde vznikla píseň, kterou lze právem považovat za hudební image Itálie: Bella Ciao. V průběhu 2. světové války se zpívala jako odbojová píseň partyzánů, kteří se skrývali v horách a bojovali proti Mussolinimu. Bella Ciao natočily desítky souborů včetně Alexandrovců, souboru Rudé armády, k posledním verzím patří velmi radikální a anarchistické nahrávka s italskou postpunkovou skupinou. Ale italští partyzáni tuto píseň nesložili, ale jen přidali nová slova k již existující písni z Pádské nížiny. Tu původní verzi Bella Ciao bychom mohli označit jako pracovní píseň, ve stejném smyslu jako pracovní

písně amerických černochů. V Pádské nížině ji zpívaly ženy zvané mondine - která vykonávaly úmornou práci na rýžových polích - a ve zpěvu lamentovaly nad svým životním břemenem. V jistém smyslu byla původní verze Bella Ciao paralelou amerických černošských spirituálů, které jsou naplněné bolestí a smutkem tak silným, že člověk tyto emoce identifikuje, aniž by rozuměl slovům.

---

ukázka: Bella Ciao
z alba *Trio Rouge*, Intuition, 2004

Posuňme se z Pádské nížiny ještě dále na sever a ocitneme se v Alpách. Hudba alpských horalů, jejich jódlování i kroje prošly v druhé polovině 20. století procesem, který bychom mohli označit jako "turistickou komercionalizaci". Pro cizince získala alpská hudba pachuť čehosi konzervativního, ale celé generaci hudebníků z Rakouska, Bavorska a Švýcarska přitom posloužila jako odrazový můstek k původní a v lokálním kontextu vyhraněně a alternativní tvorbě. Jedná se o hudební oblast u nás prakticky neznámou, ale určitě ne nezajímavou, zvláště svojí spřízněností se stylem známým jako tex-mex, tedy hudbě texasko-mexického pomezí, což má racionální důvod. Polky a akordeony se do Mexika dostaly díky rakouské armádě a do jižního Texasu díky českým či německým přistěhovalcům.

Alternativní alpská hudba se má i dnes čile k světu. Před několika dny se odehrál na festivalu Glatt und Verkehrt, zhruba 150 km od Náměště, v rakouském městě Krems, zajímavý projekt: štýrská skupina Broadlahn v minulosti spolupracovala se svým rakouským krajanem Joe Zawinulem a minulou sobotu vystoupila v Kremži se Zawinulovým bývalým kytaristou Amitem Chatterjeem. Poslechněme si, jak zní ta původní alpská hudba, oprostěná od fúzí i od nánosu turistické komercionalizace, skupina Husmusig Jeremias vo Bärn ze Švýcarska:

---

ukázka: Trüll Masolke
Husmusig Jeremias Vo Bärn, z alba *The Alps*, WDR-Network, 1994

Široká horská údolí Alp, podobně jako rozlehlé prostory amerických

prérií, přímo vybízejí k velmi specifickým vokálním projevům, jako je jódlování amerických kovbojů i alpských horalů, anebo halekačky pastevců. S halekačkami se ale setkáme i v tropech, například v Kolumbii, státu, jehož venkovská hudební tradice je ve světě prakticky neznámá, ale o to větším překvapením může být první setkání s touto hudbou, což potvrdil program letošního festivalu v Rudolstadtu. Vystoupení zpěvačky Lucie Pulido patřilo dle mínění některých diváků, včetně zde přítomného Michala Schmidta, k tomu nejlepšímu z letošního programu.

---

ukázka: Cantos De Vaquería
Lucia Pulido, z alba *América Contemporânea-Um Outro Centro*, Nucleo, 2006

V přehledu "modelových typů hudby z nížin i vysočin" by nemělo chybět i několik relativně známých pojmů:

- hudba houslistů z Transylvánie, která inspirovala počátkem 20. století Bélu Bartóka, a později například skupinu Muzsikás;
- hrdelní zpěvy z horských i pustých oblastí Tuvy, Altaje a Mongolska;
- energetický taneční styl forró s dominantním akordeonem z vnitrozemí Brazílie;
- hudba z Apalačských hor, která je nejen kořenem amerického bluegrassu; koncem 19. století, tedy o několik generací před Johnem Mayallem, v této oblasti vznikaly kuriozní písně označované jako "bílé blues", například často nahrávaná skladba Cold Rain and Snow, nejznámější v podání Grateful Dead.

Ale tím nejkurioznějším žánrem izolovaných oblastí je zpěv zvaný *mouth music* (ve skotské galštině "Puirt-a-beul"), bez doprovodu nástrojů. Pěstoval se v těch nejchudších a nejodlehlejších oblastech Skotska, podle některých proto, že kalvínističtí kněží rozkázali spálit všechny hudební nástroje, aby nesváděly věřící k hříchu, podle jiných proto, že v chudých krajích zkrátka žádné nástroje nebyly.

---

ukázky:
Audrey Saint-Coeur - Diddlage USA, 1976

John MacDonald (*1905)- Strathspey, The Reel Of Tulloch
z alba *Celtic Mouth Music*, Ellipsis Arts, 1997

Jak bylo řečeno v úvodu, na rozdíl od hudby vysočin a pustin se hudba z nížin vzpírá generalizacím: k nížinám patří jak civilizací nedotčené pralesy Amazonie, právě tak jako kosmopolitní přístavy Liverpool, Hamburk, New Orleans, Havana, Oran či Buenos Aires, z nichž každý sehrál v hudbě 20. století zcela klíčovou roli - ale to už je téma na zcela jiný příspěvek.

Seznam ukázek:

Pizzica Degli Uccio
z alba *Bona Sera A Quista Casa*, Edizioni Aramirè, 2003

Bella Ciao
z alba *Trio Rouge*, Intuition, 2004

Trüll Masolke
Husmusig Jeremias Vo Bärn, z alba *The Alps*, WDR-Network, 1994

Cantos De Vaquería
Lucia Pulido, z alba *América Contemporânea-Um Outro Centro*, Nucleo, 2006

Audrey Saint-Coeur - Diddlage USA, 1976
John MacDonald (*1905)- Strathspey, The Reel Of Tulloch
z alba *Celtic Mouth Music*, Ellipsis Arts, 1997